

OKUL AİDİYETİ DUYGUSUNUN VE SOSYALLEŞMENİN GELİŞTİRİLMESİNDE SİRKÜLASYON ALANLARININ ROLÜ

Eda AKTÜRK¹, Reyhan MİDİLLİ SARI², Selda AL ŞENSOY³

Araştırma Makalesi

Yazar Bilgileri

¹ Mimar,
mimaredaakturk@gmail.com
ID 0000-0002-2122-6725

² Karadeniz Teknik Üniversitesi,
Mimarlık Fakültesi, Mimarlık
Bölümü, rmidilli@ktu.edu.tr
ID 0000-0002-9069-5656

³ Karadeniz Teknik Üniversitesi,
Mimarlık Fakültesi, Mimarlık
Bölümü, seldaal@ktu.edu.tr
ID 0000-0001-8459-7032
Sorumlu Yazar

Geliş: 19.09.2023

Düzeltilme: 23.10.2023

Kabul: 06.11.2023

Bu makale, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda Doç. Dr. Reyhan MİDİLLİ SARI ve Doç. Dr. Selda AL ŞENSOY (ikinci danışman) danışmanlığında 2023 yılında tamamlanan "Okul Aidiyeti Duygusunun Oluşumunda Sosyalleşme ve Fiziksel Çevre İlişkisinin Sirkülasyon Alanları Üzerinden İrdelenmesi" adlı yüksek lisans tezindeki verilerin bir kısmından üretilmiştir.

Atıf için:

Aktürk, E., Midilli Sarı, R. & Al Şensoy, S. (2023). Okul Aidiyeti Duygusunun ve Sosyalleşmenin Geliştirilmesinde Sirkülasyon Alanlarının Rolü, *Mekansal Araştırmalar Dergisi*, 1(1):19-34.

Özet

Öğrencilerin kendilerini okullarının bir parçası olarak kabul etmesi, bu ortamda saygı görmesi, güvende, mutlu hissetmesi ve desteklenmesi şeklinde tanımlanan okul aidiyeti duygusu mevcut zaman diliminde ve gelecekte bireylerin yaşamlarında oldukça önemli bir yere sahiptir. Çeşitli araştırmalara konu olan okul aidiyeti duygusunun ve onu etkileyen sosyalleşmenin fiziksel çevreyle ilişkisinin yeterince ele alınmadığı görülmektedir. Bu bağlamda çalışmada öğrencilerin birbirleriyle ve öğretmenleriyle bir araya gelmesinde etkili olan sirkülasyon alanlarının mekânsal ve donatı özelliklerinden duyulan memnuniyetin sosyalleşmeye ve okul aidiyetine olan etkisinin irdelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, Trabzon ilindeki 3 okulda 8. sınıf öğrencilerinin sirkülasyon alanlarına ilişkin memnuniyetin belirlenmesine yönelik bir anket çalışması yürütülmüştür. Çalışmanın sonucunda; mekânsal ve donatı özelliklerinden duyulan memnuniyet durumunun sosyalleşmeden daha çok aidiyet duygusunu etkilediği görülmüştür. Öte yandan, katılımcıların sirkülasyon alanlarını kullanım düzeylerinin yoğun olduğu, ancak gerçekleştirdikleri etkinliklerin nitelik bakımından yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Oysaki, işlevsel, kullanım esnasında kafa karışıklığı yaratmayan, estetik, fiziksel konfor koşullarını sağlayan, dış mekanla ilişki kuran, çeşitli işlevleri karşılayan ve esnek donatılara sahip sirkülasyon alanlarının farklı kişisel özelliklerdeki kullanıcıların öğrenme ve rekreasyon etkinliklerini deneyimlemesinde rol oynaması mümkündür. Kimlik kazandırılan, samimi bir atmosferde, kullanıcıların anı biriktirebildikleri, ortak kültür üretilbildikleri ve "yer" duygusunu hissettikleri sirkülasyon alanının hem sosyalleşmeyi geliştirmesi hem de aidiyet duygusunu perçinlemesi kaçınılmaz olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Okul aidiyeti duygusu, sosyalleşme, eğitim yapıları, sirkülasyon alanları

THE ROLE OF CIRCULATION AREAS IN DEVELOPING THE SENSE OF SCHOOL BELONGING AND SOCIALIZATION

Abstract

The sense of school belonging, defined as students accepting themselves as a part of their school, being respected, feeling safe, happy and supported in this environment, has an essential place in the lives of individuals both now and in the future. But the relationship between the senses of school belonging, being the subject of various studies, and the socialization that affects it, with the physical environment has not been adequately addressed. So, the study aimed to examine the effect of satisfaction with the physical and equipment features of circulation areas, which are effective in bringing students together with each other and their teachers, on socialization and school belonging. In this regard, a survey was conducted to determine the satisfaction of students regarding socialization areas in 3 schools in Trabzon. As a result of the study; satisfaction with spatial and equipment features affects the sense of belonging more than socialization. On the other hand, participants' use of circulation areas was intense, but the activities they carried out were inadequate in terms of quality. However, it is possible that circulation areas that are functional, do not create confusion during use, provide aesthetic and physical comfort conditions, establish a relationship with the outdoors, meet various functions and have flexible equipment can play a role in the experience of learning and recreation activities for users with different personal characteristics. In a friendly atmosphere providing identity, it will be inevitable for the circulation area, where users can accumulate memories, produce common culture and feel the sense of "place", to both improve socialization and reinforce the sense of belonging.

Keywords: Sense of school belonging, educational buildings, socialization, circulation areas

1. GİRİŞ

Eğitimin bireylerin, toplumların gelişimlerine katkıları dikkate alındığında, tüm öğrencilerin okul yaşamını verimli bir şekilde sürdürmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Okulların; öğrencilerin beklentilerini, ihtiyaçlarını karşılamaması durumunda varlığını yitirmesi ve hem bireylerin hem de toplumların çeşitli problemlerle karşılaşması muhtemeldir. Bu doğrultuda, öğrencilerin eğitim kurumlarıyla bağ kurmaları, özdeşleşmeleri, okul yaşamlarında mutlu hissetmeleri kendileri ve yaşadıkları toplum için önemlidir.

Doğuştan gelen bir ihtiyaç olarak aidiyet; bireylerin aile, arkadaş gibi topluluklarda kabul edilmesi ve diğerleriyle bağ kurması olarak tanımlanmaktadır (Maslow, 1970). Aidiyet, bireyin sosyal bir varlık olmasından ötürü tüm yaşamı boyunca deneyimlemesi gereken bir duygudur. Söz konusu duygu, kişinin toplumsal varlığının tanımlanmasında ve kazandırılmasında en etkili kurumsal yapılardan biri olan okul yaşamında ayrı öneme sahiptir. Öğrencilerin kendilerini eğitim gördüğü okulun bir üyesi kabul etmesi ve bu ortamda değer, saygı görmesi, güvende hissetmesi, desteklenmesi olarak tanımlanan okul aidiyeti duygusu eğitim-öğretim sürecinin önemli bir parçasıdır (Goodenow & Grady, 1993; Osterman, 2000; Hamm & Faircloth, 2005). Okul aidiyeti duygusu, öğrencilerin akademik motivasyonlarını, sosyal-duygusal, bedensel sağlıklarını, davranışlarını ve hatta gelecek yaşamlarını olumlu veya olumsuz yönlerde etkilemektedir (Goodenow & Grady, 1993; Cemalcılar, 2010; Bouchard & Berg, 2017).

Okul aidiyeti duygusuyla ilgili yapılan araştırmaların derlenmesiyle alan yazındaki boşluğun ortaya çıkarılması ve yapılan bu çalışmanın strüktürünün belirlenmesi hedeflenmiştir (Şekil 1). Okul aidiyeti duygusunu ele alan çalışmalar irdelendiğinde söz konusu kavramın kazanımında öğrencilerin birbirleriyle ve öğretmenleriyle sosyalleşmesinin rol oynadığı görülmektedir. Ayrıca, öğrencilerin birlikte yaptığı ders içi/ders dışı etkinliklerde, girişimlerde etkin görev almalarının, gönüllü olmalarının ve kulüpler organize etmelerinin okulda sosyalleşmeyi geliştiren; şiddetin ise azaltan unsurlar olduğu belirtilmektedir. Fiziksel çevrenin okul aidiyeti duygusunu doğrudan ve dolaylı etkilediği araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir. Okul aidiyeti duygusuna doğrudan etki eden faktörler okulun konumu, büyüklüğü ve güvenli ortamlar (Anderman, 2002; Bakır Ağyar & Kaya, 2017); dolaylı etki eden faktörler ise sosyalleşme-fiziksel çevre ilişkisi bağlamında değerlendirilmektedir. Bu ilişki; sosyalleşmeyi teşvik eden, zenginleştiren, ilgi çeken ve kaliteli ortamlar ile buradaki uyarıcı materyaller üzerinden tanımlanmakta; okul mekânlarının resmi karakterde olup olmamasının (derslik ve ortak mekânlar) da sosyalleşme davranışlarında ve okul aidiyeti duygusunda rol oynadığı belirtilmektedir (Osterman, 2000; Hamm & Faircloth, 2005; Cemalcılar, 2010; Meeuwisse ve ark., 2010; Bouchard & Berg, 2017; O'Meara, 2017), (Şekil 1).

sosyal bağlam	fiziksel çevre	diğer
<ul style="list-style-type: none"> • öğrenci-öğrenci sosyalleşmesi (anderman, 2002; hamm & faircloth, 2005; meeuwisse et al., 2010; vaz et al., 2015; bakır ağyar & kaya, 2017; bouchard & berg, 2017) • öğretmen-öğrenci sosyalleşmesi (cemalcılar, 2010; meeuwisse et al., 2010; bakır ağyar & kaya, 2017; o'mera et al., 2017) • idare-öğrenci sosyalleşmesi (cemalcılar, 2010) • ders içi/ders dışı etkinliklere ve girişimlere katılım (hamm & faircloth, 2005; vaz et al., 2015; bakır ağyar & kaya, 2017; bouchard & berg, 2017; o'meara et al., 2017) • okul kulüplerinin organizasyonu ve bunlara katılım (bouchard & berg, 2017; o'meara & ark., 2017) • şiddet (cemalcılar, 2010) 	<ul style="list-style-type: none"> • konum (anderman, 2002) • büyüklük (anderman, 2002) • sosyal bağlam geliştiren sınıf ve okul ortamı (osterman, 2002; o'meara, 2017) • ilgi çeken sosyalleşme ortamları (bouchard & berg, 2017) • ders dışı etkinliklerin yapıldığı resmi olmayan öğrenme ortamları (hamm & faircloth, 2005) • güvenli ortam (bakır ağyar & kaya, 2017) • sosyalleşme ortamlarının fiziksel kalitesi (cemalcılar, 2010) • sosyalleşmeyi destekleyici ve uyarıcı materyaller (cemalcılar, 2010; meeuwisse et al., 2010) 	<ul style="list-style-type: none"> • sınıf kademesi (anderman, 2002)

Şekil 1. Okul aidiyeti duygusunu etkileyen faktörler ve alt bileşenleri (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

Daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde okul aidiyeti duygusunun ve onu etkileyen sosyalleşmenin mimarlık disiplini üzerinden araştırılmadığının eksik kalan yön olduğu görülmektedir. Okulun mimari kurgusu, her bir mekânın işlevi, konumu, erişimi, organizasyonu, tamamlayıcı öğelerin, bileşenlerin karakteristik niteliği ve tasarımı bakımından farklılaşmakta, kullanıcıların çevreye dair algılarını biçimlendirmekte; davranışlarını yönlendirmektedir (Stokols, 1978; Lang, 1987; Moore & Lackney, 1994; Hertzberger, 2008; Gehl, 2011; Nair, 2017). Fiziksel çevre ve onu oluşturan pek çok unsur kullanıcıların aidiyet duygularını kazanmalarında, sosyalleşmelerini teşvik etmede ve geliştirmede ön plana çıkmaktadır.

Okulda öğrencilerin bir araya gelmesi için birbirinden farklı mekânlar ve alanlar bulunmaktadır. Bunlardan biri olan sirkülasyon alanları diğer mekânların sosyalleşme bağlamında yetersiz olması durumunda öne

çıkılmaktadır. Sirkülasyon alanlarının farklı iklim koşullarında kullanılabilmesi, teneffüslerde okul bahçesine nazaran dersliklere yakın olması ve erişim kolaylığı nedeniyle öğrenciler tarafından teneffüslerde daha çok tercih edilmesi gibi avantajları bulunmaktadır. Nitekim Aktürk (2023) teneffüslerde en çok kullanılan iç mekânın kat koridoru olduğunu tespit etmiştir. Diğer yandan, kısa süreli kullanılan bu alanların sosyalleşme bağlamında gelişime katkısının sorgulanması mümkündür. Alan yazın irdelendiğinde teneffüslerin; öğrencilerin derste dikkatli, verimli olma; bilişsel, fiziksel becerilerini geliştirme; karmaşık okul ortamına uyum sağlama gibi katkıları bulunduğu belirtilmektedir (Murray & Ramstetter, 2013; Drinkworth, 2017; Brooks, 2018). Buradan hareketle, yapılan bu çalışmada fiziksel çevrenin özelliklerinden duyulan memnuniyetin okul aidiyeti duygusunda ve sosyalleşmede etkili olma durumunun belirlenmesi hedeflenmektedir. Fiziksel çevreden duyulan memnuniyetin okul aidiyeti duygusuyla ve sosyalleşmeyle olan ilişkisinin eğitim bilimleri dışında mimarlık disiplini odağında sirkülasyon alanları üzerinden sorgulanmasıyla; bu çalışma daha önce yapılan diğer araştırmalardan farklılaşmaktadır.

1.1. Sirkülasyon Alanlarının Sosyalleşme ve Okul Aidiyeti Duygusu Kapsamındaki Potansiyeli

Bireyler; birlikte güçlü olmak, kendilerini dış çevrenin zararlarından korumak amaçlarıyla ortak bir kültür oluşturarak birbirleriyle sosyal faaliyetler gerçekleştirmektedir (Çubukçu & Gültekin, 2006; Geçtan, 2016). Aileden sonra ilk resmi ortam deneyimi sağlayan okullar, ikincil sosyalleşmenin gerçekleştiği etki gücü yüksek en önemli kurumlardan biridir (Ergün, 2015). Okullar ailede kazanılan iletişim becerilerini geliştirmede veya yeterli ölçüde gelişemeyen iletişim becerilerinin yetersizliğini gidermede önemli bir yere sahiptir (Yavuzer, 2014). Okullar, farklı karakterlerdeki öğrencilere çeşitli öğrenme (sunum, disiplinlerarası çalışma, performans tabanlı çalışma gibi) ve rekreasyon (gösteri, sergileme, spor gibi) etkinlikleri sunmaktadır (Hertzberger, 2000; Şener, 2013; Karaküçük, 2014; Nair, 2017). Öğrencilerin birbirleriyle ve öğretmenleriyle gerçekleştirdikleri etkinliklerdeki çeşitlilik onların deneyimlerini zenginleştirmektedir.

Kullanıcıların sosyalleşme olasılıklarını artırma durumu dikkate alındığında, sirkülasyon alanları öne çıkan ortamlardan birisidir. Ching (2007) tarafından bina içindeki ve dışındaki mekânları birleştiren hareket güzergahını vurgulayan bağ olarak tanımlanan sirkülasyon/dolaşım alanları erişim sağlama niteliğinden çok daha fazla potansiyeli barındırmaktadır. Alexander ve ark. (1977) ise, sirkülasyon alanlarının diğer mekânlar kadar önemli olduğunu, binanın kurgusunun ve karakterinin tanımlanmasında büyük bir rol oynadığını ifade etmektedir. Buradan yola çıkarak, binanın sosyal yapısının da okunmasında öne çıkan bir belirleyici olabileceğini ifade etmek mümkündür. Başka bir deyişle, binanın sosyal yapısını dolaşım alanları önemli bir oranda tanımlamaktadır.

Sirkülasyon alanları; öğrencilerin amaçlı/rastlantısal bir araya geldiği kullanıcı (öğrenci, öğretmen) sayısı ile çeşitliliği (aynı/farklı yaş grubundan, sınıftan öğrenciler, aynı/farklı sınıf öğretmenleri) bakımından zengin içeriğe sahiptir. Bu doğrultuda kullanıcıların birbirleriyle tanışma, buluşma, karşılaşma olasılıkları diğer mekanlara göre oldukça yüksek olmaktadır. Diğer yandan, dolaşım alanı dışındaki mekânların erişimlerinin kısıtlı olması ve geleneksel organize edilmesi kullanıcıların birbirleriyle etkileşime geçme durumunu azaltmakta veya engellemektedir. Bu kapsamda sirkülasyon alanları, diğer mekânlarda gerçekleştirilemeyen etkinliklerin veya eğitimdeki yeni yaklaşımların bu alanlarda görülebilir olmasını mümkün kılmaktadır (JISC, 2006; Van Note Chism, 2006) (Şekil 2).

Şekil 2. Sosyalleşmeye olanak veren sirkülasyon alanları (a, b: Al, 2012; c: Al Şensoy, 2019)

Dudek (2000), temel eğitim mekânları dışında kullanım alanları oluşturmanın öğrencilerin sosyalleşmelerinin yanı sıra bağımsızlıklarını geliştirmesinde de etkili bir adım olacağını ifade etmiştir. Bu doğrultuda, dolaşım alanları da öğrencilerin bağımsızlıklarını kazanmalarında kolaylaştırıcı olabilmektedir.

Sirkülasyon alanları kullanıcıları bir araya getirerek birbirlerinin deneyimlerinden faydalanmasını, yeni keşifler yapmasını kolaylaştırmaktadır. Programlanmamış bir ortamdan ziyade yükleneceği çeşitli işlevlerle binanın buluşma merkezine dönüşebilmektedir (Mao & Wiedemann, 2015). Ancak, geleneksel düzende organize edildiğinde nitelikli bir etkileşim mümkün olmamaktadır. Uzun, dar ve donatısız bir kurguya sahip olması kullanıcıları sürekli harekete teşvik etmektedir. Diğer mekânlarla entegrasyonunun zayıflaması; belirli kimlik ve fiziksel uyarılar bakımından eksik kalması; doğal aydınlatmadan yoksunluğu; algılanması zor, anlamsız parçalardan oluşması; eşya depolamak için kullanılması gibi etkenler de sirkülasyon alanlarında anlamlı sosyalleşmenin yaşanmasını engellemektedir (Dinçer, 2005; Hertzberger, 2008; Gehl, 2011). Etkinlikler bakımından herhangi bir işleve sahip olmayan, “yer” hissi vermeyen koridorları kullanıcılar olumlu ve yaratıcı deneyimler yaşamadan tüketmektedir (Hertzberger, 2008; Gehl, 2011; Alberta, 2012).

Öğrencilerin itişip kakıştığı, düzensizliğin ortaya çıktığı dolaşım alanları sıkılma, mutsuzluk ve gerginlik gibi hislerin yaşanmasına neden olmaktadır. Öğrenciler tarafından sahiplenilmeyen bu alanlar vandalizme maruz kalmaktadır (Alexander ve ark., 1977; Moore & Lackney, 1994; Karabey, 2004; Hertzberger, 2008) Kullanıcıların olumlu yönlerdeki davranışlarının kısıtlanması sonucunda uzun vadede binadaki sosyal doku bozulmaktadır (Alexander ve ark., 1977). Oysaki Nind ve ark. (2022) tarafından eğitim ortamlarının sosyal bağlarının kuvvetlendirilerek, yeni deneyimlere fırsat sunarak “yer” hissi vermesinin öğrencilerin aidiyet duygusu kazanmalarında etkin olabileceği belirtilmektedir. Karabey (2004) ise öğrencilerin kendilerini ifade edebilecekleri, bilgiye özgürce ulaşabilecekleri, yeteneklerini sergileyebilecekleri mekânların bulunmasının onların okullarına ait hissetmelerinde rol oynadığını ifade etmektedir.

Birçok tasarım yaklaşımı dikkate alınarak kullanıcıların durmalarına, dinlenmelerine, köşeye çekilmelerine, gözlem yapmalarına ve ortak etkinlikler gerçekleştirmelerine olanak tanıdığı takdirde sirkülasyon alanları sıkıcı etkiden kurtulmaktadır (Moore & Lackney, 1994; Ching, 2007; Gehl, 2011) (Şekil 3). Örneğin, Hertzberger (2008), merdiven basamaklarının uzayıp genişlemesi ve oturma basamaklarına dönüşmesiyle yeni bir etkinlik alanı tanımlandığını belirtmiştir. Bu basamakların, çalışma, sohbet, sergileme, oynama, gösteri izleme gibi çeşitli günlük/özel etkinlikler için küçük/büyük gruplar tarafından kullanılabilmesi mümkün olmaktadır. Birden fazla koridorun birbirlerine atriyum/düğüm noktasıyla bağlanması durumunda kullanıcıların kutlama, proje gösterimi, toplantı, performans etkinlikleri için elverişli bir ortam meydana gelmektedir (Alexander ve ark., 1977; JISC, 2006). Dudek (2007) tarafından break-out mekan olarak tanımlanan; koridor ve diğer mekanlar arasında kademeli geçişi kolaylaştıran bölgeler kullanıcıların samimi şekilde etkileşime geçmesini sağlamaktadır. İfade edilen tasarım yaklaşımlarının tamamı sayesinde sirkülasyon alanlarının birbirinden farklı öğrenme ve rekreasyon etkinliklerinde aktif rol oynamasıyla, kullanıcıda “yer” duygusunu çağrıştırarak okul aidiyeti duygusunu artırması olası görünmektedir.

Şekil 3. Kullanıcıların durmalarına, gözlem yapmalarına, ortak etkinlikler gerçekleştirmelerine olanak tanıyan sirkülasyon alanları (Al, 2012)

2. METODOLOJİ VE MATERYAL

Çalışmanın amacı, sirkülasyon alanlarının fiziksel özelliklerine ilişkin memnuniyet durumunun okul aidiyeti duygusu ve sosyalleşme üzerindeki etkisinin belirlenmesidir. Bu doğrultuda, araştırma iki varsayım üzerine temellendirilmiştir. Bunlar;

- Sirkülasyon alanının mekânsal ve donatı özelliklerine ilişkin duyulan memnuniyet ile okul aidiyeti duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır. Sirkülasyon alanının mekânsal ve donatı özelliklerinden duyulan memnuniyet arttıkça okul aidiyeti duygusu artar.
- Sirkülasyon alanının mekânsal ve donatı özelliklerinden duyulan memnuniyet ile koridorun sosyalleşmek amacıyla kullanımı arasında anlamlı bir ilişki vardır. Sirkülasyon alanının mekânsal ve donatı özelliklerinden duyulan memnuniyet arttıkça söz konusu alanın sosyalleşmek için kullanımı artmaktadır.

Nicel araştırma deseninde hazırlanan çalışmanın modeli Şekil 4'te görülmektedir. Çalışmada veri toplama aracı olarak anket tekniğinden yararlanılmıştır. Yapılan çalışmaların araştırma etiğine uygunluğu, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Etik Kurulu tarafından 28.01.2022 tarihinde E-26014373-050.01.04-210069 sayılı yazılı onaylanmıştır.

Şekil 4. Çalışmanın modeli (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

Anket sorularıyla kullanıcıların okul aidiyeti duygusu durumunu, derslik koridorunda gerçekleştirdikleri etkinlikleri, koridorun mekânsal ve donatı özelliklerinden duydukları memnuniyeti belirlemek amaçlanmıştır. Fiziksel çevrenin sosyalleşmeyi etkileyebilecek niteliklerinin işlev, konum, erişim, anlam, mekân bileşenleri, yoğunluk, boyut, form, esneklik, fiziksel konfor, evrensel tasarım, güvenlik, donatı, estetik, algı ve kullanıcıların birbirlerine göre davranış konumları (yakın, grup, kalabalık) olduğu tespit edilerek (Stokols, 1978; Lang, 1987; Gürkaynak, 1988; Moore & Lackney, 1994; Öymen Gür, 1996; Gehl, 2011; Göregenli, 2013; Midilli Sarı, 2019) mekânsal ve donatı özelliklerine yönelik sorular bu doğrultuda hazırlanmıştır.

5'li likert tipi 4 soru ve 36 ifadeden oluşan anket formundan elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 2022 programında tanımlayıcı istatistikler, ki-kare bağımsızlık testi ve çapraz tablo analizleriyle irdelenmiştir. Ki-kare Bağımsızlık Testi sonucunda değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerinin yorumlanmadığı durumlarda gerekli görülen satır ve/veya sütunlarda birleştirmeler [örneğin, 1-2-3 puan (düşük), 4-5 puan (yüksek)] yapılmıştır. Değişkenler arasında $p \leq 0.050$ düzeyinde anlamlı ilişki bulunması ve tablodaki hücrelerin %20'sinden azında 5'ten az değer olması durumlarında bu ilişkinin kaynaklanma nedenleri çapraz tablodaki düzeltilmiş sapma gözleri üzerinden yorumlanmıştır.

2.1. Çalışma Alanı ve Örneklemin Belirlenmesi

Çalışma Trabzon ili merkez ilçesi olan Ortahisar'da; sirkülasyon şemalarının birbirinden farklı olduğu ve devlete bağlı üç farklı ortaokulda yürütülmüştür. Anket çalışması COVID-19 salgını sonrası okulların açıldığı ilk yıl gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede Bedri Rahmi Eyüboğlu Ortaokulu (BREO), Bener Cordan Ortaokulu (BCO) ve Beşirli Borsa İstanbul Ortaokulu (BBİO) çalışma alanı olarak belirlenmiştir (Şekil 5).

BREO sirkülasyon şeması doğrusal ana koridora eklenmiş 4 koldan oluşmaktadır. Birimlerin sirkülasyon aksının tek tarafında konumlanmasıyla, bu alan doğal aydınlatmadan yararlanmaktadır. Katlar arası fiziksel bağlantı merdivenler ve asansörle sağlanmaktadır. Koridorlarda birtakım donatı ve aksesuarlar (kitaplık, satranç masası, panolar, afişler, ayna); her pencerenin altında ise kalorifer bulunmaktadır. İlkokul ve 8. sınıf öğrencilerinin birlikte kullandığı koridorda, etkinlik alanları masa ve bitkilerle birbirinden ayrılmıştır (Şekil 5).

BCO iki adet ortak kat alanı/fuayesi ve doğrusal ara koridorlardan oluşan bir sirkülasyon şemasına sahiptir. Kat fuayeleri alan olarak daha genişken koridorlar dardır. Katlar arası fiziksel erişim merdivenler ve asansörlerle; görsel erişim ise fuayelerde bulunan merdivenlerle sağlanmaktadır. Doğal aydınlatmadan ve havalandırmadan yoksun olan koridorlarda bilgilendirme panoları yer almaktadır (Şekil 5).

BBİO sirkülasyon şeması doğrusal ana koridor ve bu koridorun uç kısımlarına eklenen ara koridorlardan oluşmaktadır. Merdivenler ve asansörlerle katlar arasında fiziksel bağlantı sağlanırken, görsel bağlantı bulunmamaktadır. Ana koridor doğal aydınlatma ve havalandırmadan yoksunken, ara koridorların uç noktaları ile

derslik bulunmayan bölümleri doğal aydınlatma ve havalandırmadan faydalanmaktadır. Koridor duvarlarında görsel sanat ve bilgilendirme panoları bulunurken; diğer donatılar bakımından yetersizdir (Şekil 5).

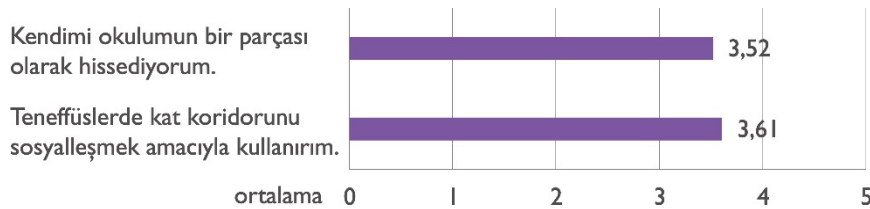

Şekil 5. Seçilen okullar ve sirkülasyon alanlarına ilişkin görseller (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

Örneklem grubunun belirlenme aşamasında sosyalleşme davranışının gelişiminin önemli olduğu, arkadaşlık ilişkilerine değer verildiği ve bir gruba ait hissetme isteğinin yoğun yaşandığı ergenlik çağındaki (Şahin & Özçelik, 2016) öğrenci grubu dikkate alınmıştır. Fiziksel çevreyi algılama, yorumlama düzeylerinin yüksek olması (Piaget & Inhelder, 1971) bu grup öğrencilerin seçiminde etkili olan diğer bir faktördür. Sonuç olarak, çalışma pandemi süreci nedeniyle okul mekânlarını en çok algılama ve deneyimleme fırsatı bulan 8. sınıf öğrencileri ile yürütülmüştür. Örneklem büyüklüğü, çalışmanın yürütüldüğü okullarda 2021-2022 yılındaki 8. sınıf öğrenci mevcudunun tamamı üzerinden Cochran formülü (Cochran, 1977) kullanılarak 137 katılımcı olarak hesaplanmış (N:783; %99 güvenilirlik (Z=2,58); %10 hata payı); çalışma 151 katılımcı ile tamamlanmıştır.

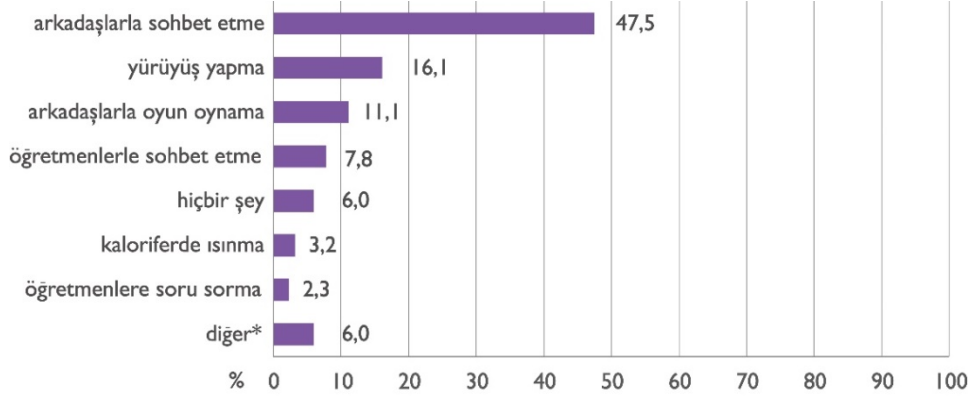
3. BULGULAR VE İRDELEMELER

Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımları dengelidir (kadın: %49,7, erkek: %50,3). %76,8'i 13 yaşında olan katılımcıların %98,7'si Türkiye vatandaşıdır. Katılımcıların okula ait hissetme durumları irdelendiğinde; yüksek oranda kendilerini okulun bir parçası olarak hissettikleri (3,52) görülmektedir (Şekil 6).

Şekil 6. Okul aidiyeti duygusu ve koridorda sosyalleşmeye ilişkin veriler (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

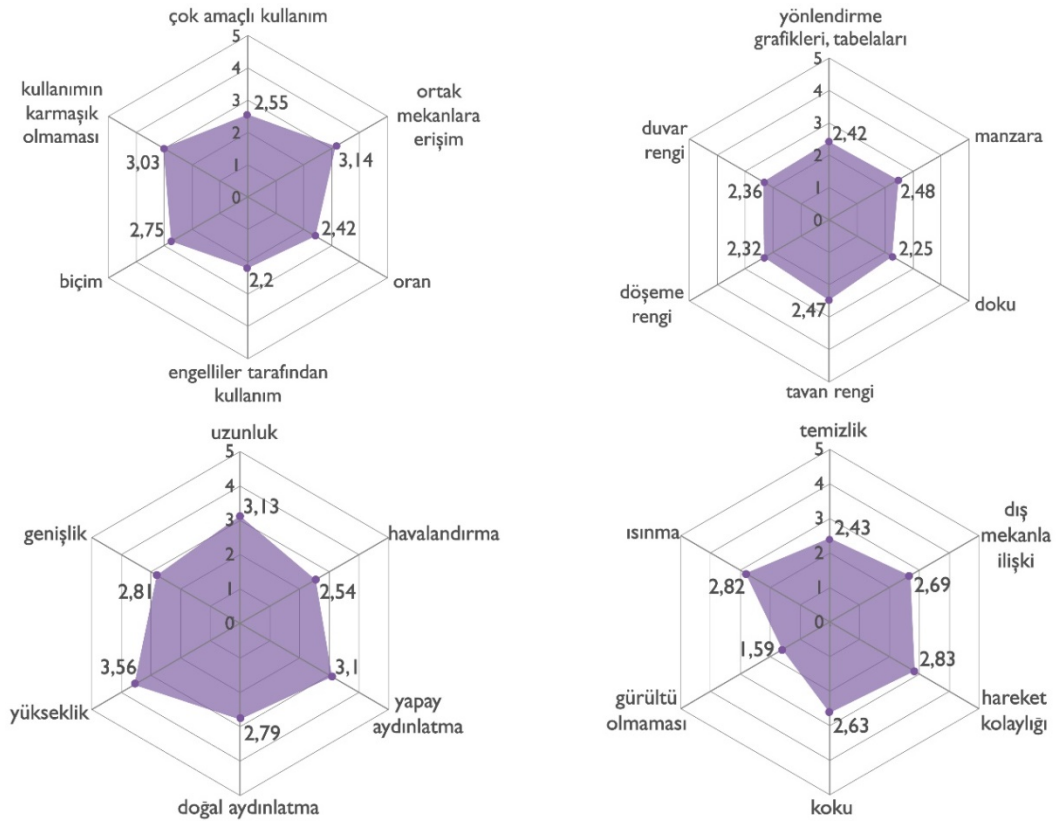
Teneffüslerde kat koridorlarının sosyalleşme amacıyla kullanımı yüksek (3,61) düzeydedir (Şekil 6). Katılımcıların koridorda gerçekleştirdikleri etkinlikler irdelendiğinde en çok arkadaşlarıyla sohbet ettikleri (%47,5), yürüyüş yaptıkları (%16,1) ve arkadaşlarıyla oyun oynadıkları (%11,1) ifade edilmiştir. Koridorda hiçbir şey yapmadığını söyleyen katılımcıların oranı ise %6'dır (Şekil 7).

* manzarayı izleme, panoları okuma, satranç oynama, başkalarını gözlemleme, yemek yeme vb.

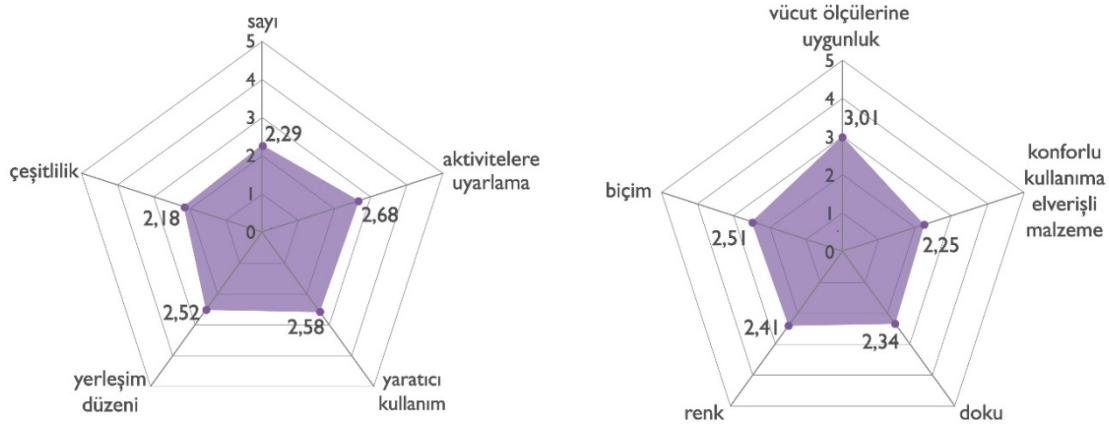
Şekil 7. Katılımcıların koridorda gerçekleştirdikleri etkinlikler (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

Katılımcıların derslik koridorlarının mekânsal özelliklerinden duydukları memnuniyet irdelendiğinde bu oranın düşük düzeyde (2,64) olduğu tespit edilmiştir. En memnun olunmayan özellikler 1,59 memnuniyet düzeyiyle gürültü; 2,2 ile engelliler tarafından kullanım ve 2,25 ile koridorun sahip olduğu doku özellikleridir. En yüksek memnuniyet düzeyleri irdelendiğinde ise koridor yüksekliğinin yeterli olması (3,56), ortak mekânlara erişim (3,14) ve koridorun uzunluğu (3,13) dikkat çekmektedir. Sosyalleşmeyi etkileyecek çok amaçlı kullanım özelliklerinden memnuniyet ise 2,55 ortalamayla düşük bulunmuştur (Şekil 8).

Şekil 8. Koridorların mekânsal özelliklerinden duyulan memnuniyet düzeyleri (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

Katılımcıların koridorlarda yer alan donatı ve aksesuar özelliklerinden duydukları memnuniyet irdelendiğinde memnuniyetin 2,48 ortalamayla düşük düzeyde olduğu hesaplanmıştır. Memnun olunmayan özellikler arasında donatı çeşitliliğinin yetersiz olması (2,18) ve konforlu kullanıma elverişli olmayan malzeme kullanımı (2,25) ve donatıların sayısı olarak yetersiz olması (2,29) öne çıkmaktadır. En memnun olunan özellik ise donatıların vücut ölçülerine uygunluğu (ergonomik olma) (3,01) olarak belirlenmiştir (Şekil 9).

Şekil 9. Koridorlarda yer alan donatı özelliklerinden duyulan memnuniyet düzeyi (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

3.1. Koridor Özelliklerinden Duyulan Memnuniyet ve Okul Aidiyeti Duygusu Arasındaki İlişki

“Koridorun mekânsal ve donatı özelliklerinden duyulan memnuniyet ile okul aidiyeti duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır. Koridorun mekânsal ve donatı özelliklerinden duyulan memnuniyet arttıkça okul aidiyeti duygusu artar.” varsayımını sınamak için öncelikle okula aidiyet durumu ile koridorun mekânsal özelliklerden duyulan memnuniyet düzeyleri arasında ki-kare bağımsızlık testi uygulanmıştır. Test sonucunda aidiyet durumu ile çok amaçlı kullanım, karmaşık olmayan kullanım, biçim, yönlendirme grafikleri ve tabelalar, duvar rengi, döşeme rengi, tavan rengi, doku, manzara, genişlik, yükseklik, doğal aydınlatma, yapay aydınlatma, havalandırma, temizlik/hijyen, hareket kolaylığı ve dış mekânla ilişki kriterleri arasında $p \leq 0.050$ düzeyinde anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Tablo 1). Söz konusu ilişkilerin nereden kaynaklandığını açıklayan çapraz tablo sonuçları ise Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 1. Okul aidiyeti duygusu ve koridorun mekânsal özelliklerinden duyulan memnuniyet durumu değişkenlerine ait ki-kare testi sonucu (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	χ^2	df	Sig.
Okul aidiyeti durumu	Çok amaçlı kullanım	13,776a	1	<,001
	Karmaşık olmayan kullanım	5,770a	1	,016
	Biçim	16,648	1	<,001
	Yönlendirme grafikleri ve tabelalar	4,988a	1	,026
	Duvar rengi	10,85	1	<,001
	Döşeme rengi	16,441a	1	<,001
	Tavan rengi	6,017	1	,014
	Doku	5,102a	1	,024
	Manzara	10,978	1	<,001
	Genişlik	8,272a	1	,004
	Yükseklik	8,673	1	,003
	Doğal aydınlatma	10,644a	1	,001
	Yapay aydınlatma	14,372a	1	<,001
	Havalandırma	8,491a	1	,004
	Temizlik/hijyen	4,003	1	,045
	Hareket kolaylığı	16,610a	1	<,001
	Dış mekânla ilişki	8,736a	1	,003

df: Bağımlılık Derecesi, Sig.: Anlamlılık Düzeyi

- Koridorun çok amaçlı kullanımından duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasında anlamlı ilişki ($p < ,001$) bulunduğu belirlenmiştir. Bu ilişki koridorun çok amaçlı kullanılmasından memnun olan öğrencilerin %80’inin aidiyet duygularının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 2).
- Koridorun kullanımının karmaşık olmamasından duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasında anlamlı ilişki ($p = ,016$) vardır. Bu ilişkinin kullanımı karmaşık bulmayan öğrencilerin %66,2’sinin aidiyet duygularının yüksek olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir (Tablo 2).

- Koridorun biçiminden duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasındaki anlamlı ilişki ($p < ,001$) bulunmaktadır. Bu ilişki koridorun biçimini güzel olduğunu düşünen öğrencilerin %79,2'sinin yüksek aidiyet duygusuna sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 2).
- Koridorda bulunan yönlendirme grafiklerinden ve tabelalardan duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasında anlamlı ilişki ($p = ,026$) olduğu görülmüştür. Bu ilişkinin yönlendirme grafik ve tabelaları yeterli bulan öğrencilerin %71,4'ünün aidiyet duygularının yüksek olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir (Tablo 2).
- Koridorun duvar renginden duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasında anlamlı ilişki ($p < ,001$) vardır. Bu ilişki duvar rengini beğenen öğrencilerin %78,4'ünün yüksek aidiyet duygusuna sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 2).
- Koridorun döşeme renginden duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasında anlamlı ilişki ($p < ,001$) bulunmaktadır. Bu ilişkinin döşeme renginden memnun kalan öğrencilerin %83,8'inin aidiyet duygularının yüksek olmasından kaynaklandığı görülmüştür (Tablo 2).
- Koridorun tavan renginden duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasında anlamlı ilişki ($p = ,014$), tavan rengini beğenen öğrencilerin %70,5'inin yüksek aidiyet duygusuna sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 2).
- Koridorda kullanılan dokulardan duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasında anlamlı bir ilişki ($p = ,024$) vardır. Bu ilişkinin dokulardan memnun kalan öğrencilerin %73,3'ünün aidiyet duygularının yüksek olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir (Tablo 2).
- Koridorun manzarasından duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasında anlamlı ilişkinin ($p < ,001$) bulunduğu görülmüştür. Bu ilişki manzarayı beğenen öğrencilerin %75,6'sının yüksek aidiyet duygusuna sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 2).
- Koridorun genişliğinden duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasında bulunan anlamlı ilişkinin ($p = ,004$), genişlikten memnun kalan öğrencilerin %68,2'sinin yüksek aidiyet duygusuna sahip olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir (Tablo 2).
- Koridorun yüksekliğinden duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasında anlamlı bir ilişki ($p = ,003$), vardır. Bu ilişki yüksekliği yeterli bulanların %63,1'inin aidiyet duygularının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 2).
- Koridorun doğal aydınlatmasından duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasında anlamlı ilişkinin ($p = ,001$) bulunduğu belirlenmiştir. Bu ilişkinin doğal aydınlatmayı yeterli bulanların %71,9'unun aidiyet duygularının yüksek olmasından kaynaklandığı görülmüştür (Tablo 2).
- Koridorun yapay aydınlatmasından duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasındaki anlamlı ilişki ($p < ,001$), yapay aydınlatmayı yeterli bulanların %69,6'sının yüksek aidiyet duygusuna sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 2).
- Koridorun havalandırmasından duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasında anlamlı ilişki ($p = ,004$) bulunmaktadır. Bu ilişkinin havalandırmadan memnun olan öğrencilerin %75,7'sinin aidiyet duygularının yüksek olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir (Tablo 2).
- Koridorun temizliğinden duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasında anlamlı ilişkinin ($p = ,045$) olduğu görülmüştür. Bu ilişki koridoru temiz/hijyen bulan öğrencilerin %69,4'ünün yüksek aidiyet duygusuna sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 2).
- Koridorda hareket kolaylığından duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasında anlamlı ilişkinin ($p < ,001$), koridorda kolay hareket edilmesinden memnun kalan öğrencilerin %75,9'unun aidiyet duygularının yüksek olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir (Tablo 2).
- Koridorun dış mekânla ilişkisinden duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasında anlamlı bir ilişki ($p = ,003$) vardır. Bu ilişki dış mekânla ilişkiyi iyi bulan öğrencilerin %73,3'ünün yüksek aidiyet duygusuna sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Okul aidiyeti duygusu ve koridorun mekânsal özelliklerinden duyulan memnuniyet düzeylerine ait çapraz tablo sonuçları (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

Mekânsal Özellik		Aidiyet Durumu			
		Düşük Aidiyet		Yüksek Aidiyet	
		%	Adj. Res.	%	Adj. Res.
Çok amaçlı kullanım	Düşük memnuniyet	54,1	3,7	45,9	-3,7
	Yüksek memnuniyet	20	-3,7	80	3,7
Kullanımın karmaşık olmaması	Düşük memnuniyet	53,5	2,4	46,5	-2,4
	Yüksek memnuniyet	33,8	-2,4	66,2	2,4
Biçim	Düşük memnuniyet	56,3	4,1	43,7	-4,1
	Yüksek memnuniyet	20,8	-4,1	79,2	4,1
Yönlendirme grafikleri ve tabelalar	Düşük memnuniyet	50	2,2	50	-2,2
	Yüksek memnuniyet	28,6	-2,2	71,4	2,2
Duvar rengi	Düşük memnuniyet	52,6	3,3	47,4	-3,3
	Yüksek memnuniyet	21,6	-3,3	78,4	3,3
Döşeme rengi	Düşük memnuniyet	54,4	4,1	45,6	-4,1
	Yüksek memnuniyet	16,2	-4,1	83,8	4,1
Tavan rengi	Düşük memnuniyet	51,4	2,5	48,6	-2,5
	Yüksek memnuniyet	29,5	-2,5	70,5	2,5
Doku	Düşük memnuniyet	49,6	2,3	50,4	-2,3
	Yüksek memnuniyet	26,7	-2,3	73,3	2,3
Manzara	Düşük memnuniyet	53,8	3,3	46,2	-3,3
	Yüksek memnuniyet	24,4	-3,3	75,6	3,3
Genişlik	Düşük memnuniyet	55,3	2,9	44,7	-2,9
	Yüksek memnuniyet	31,8	-2,9	68,2	2,9
Yükseklik	Düşük memnuniyet	62,5	2,9	37,5	-2,9
	Yüksek memnuniyet	36,9	-2,9	63,1	2,9
Doğal aydınlatma	Düşük memnuniyet	55,3	3,3	44,7	-3,3
	Yüksek memnuniyet	28,1	-3,3	71,9	3,3
Yapay aydınlatma	Düşük memnuniyet	61,1	3,8	38,9	-3,8
	Yüksek memnuniyet	30,4	-3,8	69,6	3,8
Havalandırma	Düşük memnuniyet	51,8	2,9	48,2	-2,9
	Yüksek memnuniyet	24,3	-2,9	75,7	2,9
Temizlik/hijyen	Düşük memnuniyet	49,6	2,0	50,4	-2,0
	Yüksek memnuniyet	30,6	-2,0	69,4	2,0
Hareket kolaylığı	Düşük memnuniyet	58,1	4,1	41,9	-4,1
	Yüksek memnuniyet	24,1	-4,1	75,9	4,1
Dış mekânla ilişki	Düşük memnuniyet	52,8	3,0	47,2	-3,0
	Yüksek memnuniyet	26,7	-3,0	73,3	3,0

Adj. Res. : Düzeltilmiş Sapma

Okula aidiyet durumu ile koridorun donatı özelliklerinden duyulan memnuniyet düzeyleri arasında ki-kare bağımsızlık testi uygulanmıştır. Buna göre okul aidiyet durumu ile yerleşim düzeni, yaratıcı kullanım, aktivitelere uyarılma, biçim, renk ve doku özellikleri arasında $p \leq 0.050$ düzeyinde anlamlı ilişkiler hesaplanmıştır (Tablo 3). Söz konusu ilişkilerin nereden kaynaklandığını açıklayan çapraz tablo sonuçları ise Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 3. Okul aidiyeti duygusu ve koridorda yer alan donatıların özelliklerinden duyulan memnuniyet durumu değişkenlerine ait ki-kare testi sonucu (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	χ^2	df	Sig.
Okul aidiyeti durumu	Yerleşim düzeni	4,038a	1	,044
	Yaratıcı kullanım	8,321a	1	,004
	Esneklik	3,891a	1	,049
	Biçim	8,593a	1	,003
	Renk	6,869a	1	,009
	Doku	8,797a	1	,003

df: Bağımlılık Derecesi, Sig.: Anlamlılık Düzeyi

- Koridordaki donatıların yerleşim düzeninden duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasında anlamlı ilişki ($p=,044$) bulunmaktadır. Bu ilişkinin yerleşim düzeninden memnun kalan öğrencilerin %68,3'ünün yüksek aidiyet duygusuna sahip olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir (Tablo 4).
- Donatıların yaratıcı kullanılmasından duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasında anlamlı ilişki ($p=,004$) vardır. Bu ilişki donatıların kullanımını yaratıcı bulan öğrencilerin %72,3'ünün aidiyet duygularının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 4).
- Donatıların aktivitelere göre uyarlanmasından duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasındaki anlamlı ilişki ($p=,049$), aktivitelere göre uyarlandığına katılan öğrencilerin %66,7'sinin yüksek aidiyet duygusuna sahip olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir (Tablo 4).
- Donatıların biçimlerinden duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasında anlamlı bir ilişki ($p=,003$) olduğu görülmüştür. Bu ilişki biçimleri güzel bulan öğrencilerin %79,3'ünün aidiyet duygularının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 4).
- Donatıların renginden duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasındaki anlamlı ilişki ($p=,009$) bulunmaktadır. Bu ilişkinin renklerden memnun kalan öğrencilerin %74,3'ünün yüksek aidiyet duygusuna sahip olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir (Tablo 4).
- Donatıların dokusundan duyulan memnuniyetle aidiyet duygusu arasındaki anlamlı ilişki ($p=,003$) (Tablo 9), dokuları güzel bulan öğrencilerin %78,1'inin aidiyet duygularının yüksek; bulmayanların %51,3'ünün aidiyet duygularının düşük olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Okul aidiyeti duygusu ve koridorda yer alan donatılardan duyulan memnuniyet düzeylerine ait çapraz tablo sonuçları (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

Donatı Özelliği		Aidiyet Durumu			
		Düşük Aidiyet		Yüksek Aidiyet	
		%	Adj. Res.	%	Adj. Res.
Yerleşim düzeni	Düşük memnuniyet	50,0	2,0	50,0	-2,0
	Yüksek memnuniyet	31,7	-2,0	68,3	2,0
Yaratıcı kullanım	Düşük memnuniyet	52,9	2,9	47,1	-2,9
	Yüksek memnuniyet	27,7	-2,9	72,3	2,9
Aktivitelere uyarlama	Düşük memnuniyet	50,5	2,0	49,5	-2,0
	Yüksek memnuniyet	33,3	-2,0	66,7	2,0
Biçim	Düşük memnuniyet	50,8	2,9	49,2	-2,9
	Yüksek memnuniyet	20,7	-2,9	79,3	2,9
Renk	Düşük memnuniyet	50,9	2,6	49,1	-2,6
	Yüksek memnuniyet	25,7	-2,6	74,3	2,6
Doku	Düşük memnuniyet	51,3	3,0	48,7	-3,0
	Yüksek memnuniyet	21,9	-3,0	78,1	3,0
Adj. Res. : Düzeltilmiş Sapma					

3.2. Koridor Özelliklerinden Duyulan Memnuniyet ve Sosyalleşme Arasındaki İlişki

“Koridorun mekânsal ve donatı özelliklerinden duyulan memnuniyet ile koridorun sosyalleşmek amacıyla kullanımı arasında anlamlı ilişki vardır. Koridorun mekânsal ve donatı özelliklerinden duyulan memnuniyet arttıkça koridorun sosyalleşmek için kullanımı artmaktadır.” varsayımını sınamak için değişkenlerin birbirlerine göre durumları irdelenmiştir. Buna göre donatı özelliklerinden duyulan memnuniyet ile kat koridorunun sosyalleşmek amacıyla kullanımı arasında anlamlı ilişki bulunmadığı; mekânsal özelliklerinden duyulan memnuniyet ile koridor kullanımı arasında, koridorun çok uzun olması ($p=,022$) ve doğal aydınlatmanın yeterliliği ($p=,008$) arasında anlamlı ilişki bulunduğu görülmüştür (Tablo 5).

Tablo 5. Kat koridorunun sosyalleşmek amacıyla kullanımı ile mekânsal özelliklerinden memnuniyet duyma durumu değişkenlerine ait ki-kare testi sonucu (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	χ^2	df	Sig.
Koridor Kullanımı	Uzunluk	5,260a	1	,022
	Doğal aydınlatma	7,018	1	,008

df: Bağımlılık Derecesi, Sig.: Anlamlılık Düzeyi

- Koridorun çok uzun olması ile öğrencilerin koridoru sosyalleşmek amacıyla kullanması arasında anlamlı bir ilişki ($p=,022$) bulunmaktadır. Bu ilişki, koridorun uzun olduğuna katılmayan öğrencilerin %66,3'ünün koridoru yüksek oranda sosyalleşmek amacıyla kullanmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 6).
- Koridorda doğal aydınlatmadan duyulan memnuniyetle koridorun sosyalleşmek amacıyla kullanımı arasındaki anlamlı ilişkinin ($p=,008$), doğal aydınlatmayı yeterli bulan öğrencilerin %71,9'unun koridoru yüksek oranda sosyalleşmek için kullanmasından kaynaklandığı belirlenmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Koridorun sosyalleşmek amacıyla kullanımı ile mekânsal özelliklerinden duyulan memnuniyet düzeylerine ait çapraz tablo sonucu (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

Mekânsal Özellik		Koridorun Sosyalleşmek İçin Kullanımı			
		Düşük Kullanım		Yüksek Kullanım	
		%	Adj. Res.	%	Adj. Res.
Uzunluk	Düşük memnuniyet	33,7	-2,3	66,3	2,3
	Yüksek memnuniyet	52,3	2,3	47,7	-2,3
Doğal aydınlatma	Düşük memnuniyet	50	2,6	50	-2,6
	Yüksek memnuniyet	28,1	-2,6	71,9	2,6

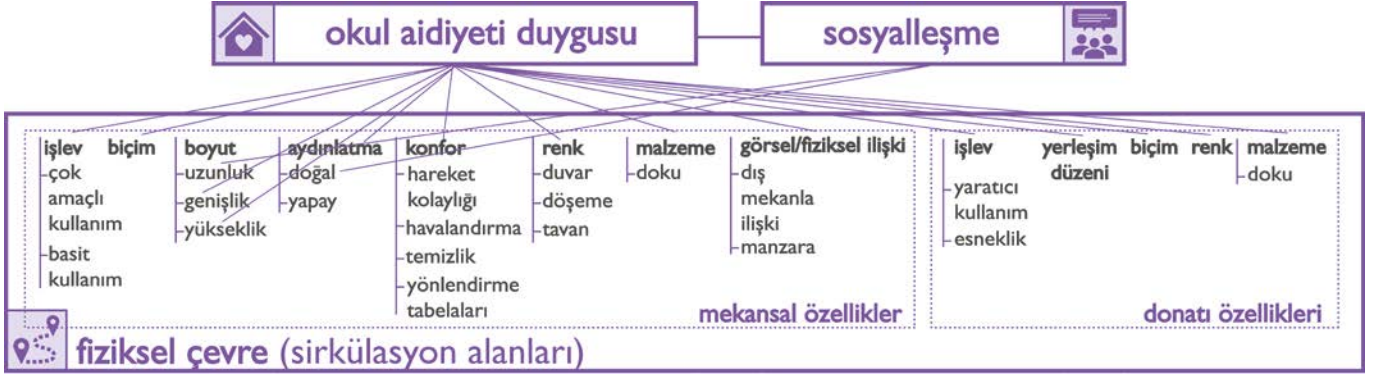
Adj. Res. : Düzeltilmiş Sapma

4. SONUÇLAR

Eğitim yaşamının sürekliliği, özellikle öğrencilerin kendilerini okul ortamında mutlu ve oraya ait hissetmesiyle mümkündür. Okul ortamında ekibin bir parçası olmak, arkadaşlarla ve öğretmenlerle geliştirilen sağlıklı ilişkiler aidiyet duygusunun kazanımında rol oynamaktadır. Kullanıcıların birbirleriyle etkileşime geçmesi; rastlantısal, eğitimin ve eğitimcinin katkılarıyla mümkün olabileceği gibi, fiziksel çevrenin sosyalleşmede etkisi yadsınamazdır. Alan yazın irdelendiğinde, okul aidiyeti duygusunun kazanımında fiziksel çevrenin hem doğrudan hem de dolaylı (sosyalleşmeye katkı sağlayarak) olarak rol oynayabileceği görülmüştür. Ancak, okul aidiyeti duygusu ve sosyalleşmeye yön verebilecek fiziksel çevrenin, onu oluşturan etmenlerin mimarlık çerçevesinde yeterince tanımlanmadığı ve alternatif mekanların ele alınmadığı görülmüştür. Bu çalışmada ise, sirkülasyon alanlarından duyulan memnuniyetin aidiyet duygusundaki ve sosyalleşmedeki etkisine neden olabilecek fiziksel çevre özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Fiziksel çevreden duyulan memnuniyetin okul aidiyeti duygusuna ve sosyalleşmeye etkisinin olup olmadığı sorgulanmıştır. Bu sorgulama, pek çok kullanıcı grubunu (öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen) bir araya getiren sirkülasyon alanları üzerinden yürütülmüştür. Söz konusu araştırma kurgusuyla okul aidiyeti duygusu-sosyalleşme-fiziksel çevre ilişkisini yeni bir perspektiften sunmasıyla öne çıkmaktadır.

Çalışmada, sirkülasyon alanlarının mekânsal ve donatı özelliklerinin sosyalleşmeden daha çok aidiyet duygusunu etkilediği görülmüştür. Anket çalışmasında mekânsal ve donatı özellikleriyle ilgili sorulan toplam 34 ifadeden 23 tanesi aidiyetle, 2 tanesi ise sosyalleşmeyle ilişkili bulunmuştur (Şekil 10).

Şekil 10 incelendiğinde ortaya çıkan sonuca göre, esasen sosyalleşmenin fiziksel çevreden bağımsız ya da etkisinin düşük olduğunun düşünülmemesi gerekmektedir. Çünkü, katılımcılara koridorlarında gerçekleştirdikleri sosyalleşme etkinlikleri sorulduğunda, eylemlerin büyük bir çoğunluğu başkalarıyla iletişime dayalı olsa da çeşitlilik ve nitelik bakımından kısıtlı olduğu görülmüştür. Sirkülasyon alanlarının birtakım zorunluluklardan dolayı (diğer mekânlara erişim zorluğu, kısıtlı mekân seçeneği gibi) sosyalleşme bağlamında kullanılması kaçınılmaz olmuştur.

Şekil 10. Çalışma sonucunda ortaya çıkan okul aidiyeti duygusu-sosyalleşme-mekân ilişkisi (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

Geleneksel tasarlanan eğitim yapılarında sirkülasyon alanları özellikle dolaşım işlevini karşılamaından dolayı genellikle dar ve uzundur. Baum ve ark. (1993) tarafından yapılan çalışmada uzun koridorlarda sosyalleşmenin kısıtlandığı ve sosyal geri çekilme yaşandığı belirlenmiştir. Yapılan bu çalışmada da sirkülasyon alanlarının uzun olmadığını düşünen öğrencilerin bu alanları sosyalleşmek amacıyla kullandığı belirlenmiştir. Alexander ve ark. (1977), dolaşım alanlarının doğal ışık alması, diğer mekânlarla iç pencere gibi düzenlemelerle bağlanması, donatılarla organize edilmesi ve monotonluğa neden olan uzun mesafesinin azaltılması/engellenmesi gibi çözümlerle etkinlikler için kullanılabilirliğini ifade etmiştir. Alan çalışması yapılan okullar arasında biçimsel olarak doğrusal kurgulanan ve mekân hissi verecek kare taban formuna benzemeyen BREO ile BBİO koridorlarının özellikle gün ışığından yararlanması ve ısı konforu karşılamaı sonucunda çekim noktalarına dönüştüğü görülmüştür. İfade edilen iki okulun koridorunun mekânsal organizasyonu kıyaslandığında sosyalleşme bağlamında anlamlı bir farklılığa yol açmadığı belirlenmiştir. BCO’da fuayenin kare taban formuna benzemesine rağmen doğal aydınlatmadan yararlanmadığı ve ısı konforu karşılamadığı için sosyalleşme bağlamında yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir (Aktürk, 2023). Özetle, bu çalışma doğrultusunda taban formu biçiminden daha ziyade doğal aydınlatma, ısı konforu, donatıların bulunması gibi faktörlerin kullanıcı etkinliklerinde yönlendirici olduğu tespit edilmiştir. Sirkülasyon alanının dış mekânla görsel/fiziksel ilişki kurmasının (örneğin pencere önünde oturma alanı, dış mekâna kontrollü açılan teras gibi düzenlemeler), başka bir deyişle doğrudan gün ışığından yararlanmasının çekim noktasına dönüşmesinde (Hertzberger, 2008) etkili olacağı belirtilmektedir. Ayrıca, doğal aydınlatmanın öğrenme ve sosyalleşme için uyarıcı bir faktör olmasında (Al Şensoy, 2018) da rol oynadığı ifade edilmektedir.

Her ne kadar gün ışığından doğrudan yararlanma, donatı-aksesuarlar, ısı konforu gibi faktörler sosyalleşmenin yolunu açsa da kullanıcıların verimli etkinlikler gerçekleştirilmesine imkân tanımamıştır. Hem öğrenme hem rekreasyon etkinliklerinin çeşitliliği fiziksel çevrede bulunan kaynakların fazlalığına, kalitesine, düzenine, yönlendirmesine bağlıdır (Garibaldi & Josias, 2015; Nair, 2017). Yapılan bu çalışmada ise katılımcıların hem mekânsal hem de donatı özelliklerinden düşük düzeylerde memnuniyet duydukları görülmüştür. Bu kapsamda, katılımcıların teneffüslerde en çok vakit geçirdiği dolaşım alanlarının onların birtakım işlevsel, fiziksel, estetik ve algısal ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olduğu ortaya çıkmaktadır. Söz konusu ihtiyaçların karşılanmaması durumunda sosyalleşme fırsatlarının kısıtlanması da kaçınılmaz olacaktır. Nitekim, özellikle ergenlik çağındaki kullanıcıların birbirleriyle etkileşimlerinin baskılanması durumunda gerilim yaşanması, özsaygının zedelenmesi, içe kapanıklık gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıkmakta ve bireyin çevreye karşı uyumu azalmaktadır (Atabay, 2014; Yavuzer, 2014). Buradan yola çıkıldığında, dolaşım alanlarının mekânsal ve donatı özelliklerini tanımlayan pek çok kriterin dikkate alınması durumunda kaliteli bir sosyalleşme ve aidiyet duygusunun gelişimi de mümkün olacaktır.

Bu çalışmada, her ne kadar dolaşım alanlarında aydınlatma, donatı gibi faktörler taban biçimine kıyasla kullanıcıların sosyalleşmesi bağlamında öncelikli gibi görünse de mekânı oluşturan tüm etmenlerin bir bütün olduğunu unutmamak gerekmektedir. Bu doğrultuda, sirkülasyon alanlarının birçok kullanıcı grubunun (bireysel, yakın arkadaşlar, yakın grup, kalabalık grup gibi) eylemlerini karşılayacak genişlikte ele alınması oldukça önemlidir. Oturma, çalışma, oyun, sergileme gibi çeşitli eylemlere uyarlanabilen, kişiselleştirilen ve seçim yapma şansı sunan alt mekânlara ve donatılara sahip, diğer yandan da kafa karışıklığı yaratmayan bir dolaşım alanı çok amaçlı kullanılabilir olacaktır.

Mekân bileşenlerinin (duvar, kapı, pencere, merdiven) ve birçok öğenin (donatı, aksesuar) bir araya getirilmesinde düzen, biçim, ışık, malzeme, renk, doku gibi kriterler gözetilerek uyum yakalanması durumunda

estetik fiziksel çevre meydana gelecektir. Ahşap gibi sıcak malzemeler, örneğin oturma-dinlenme alanlarında yumuşak yüzeyli dokular da kullanıcılara estetik ve sıcak bir atmosfer hissini verecektir. Kullanıcı grubunun yoğun şekilde öğrenciler olduğu ortamda canlı renklerin kullanılması gerektiği gibi bir yaklaşım benimsenmesi gerektiği düşünülse de Karabey (2004), görsel gürültü olarak ifade ettiği abartılı renk kullanımından kaçınılmasını, canlı değerlerin her yerde bulunması yerine sınırlandırılmasını ve yumuşak değerlerin kullanılmasını önermektedir.

Sirkülasyon alanları, yoğun bir kullanıcı grubu tarafından kullanılmaktadır. Bu doğrultuda kullanıcı ve etkinlik çeşitliliğinin (öğrenme ve rekreasyon) fazla olması tasarım sürecinde birçok olasılığı, bunların birbirlerine göre durumlarını düşünmeyi gerektirmektedir. Farklı karakterlere sahip kullanıcılara hitap edebilecek doğal/sakinleştirici, canlı/hareketli, gizemli ve ev ortamı şeklinde algılanabilen tasarımlara sahip bir sirkülasyon alanı kullanıcıların pek çoğuna hitap etmeyi mümkün kılacaktır. Mekânı deneyimlemeyi kolaylaştıran bir diğer faktör de konfor koşullarına uygunluktur. Her ne kadar çeşitli eylem alanları estetik bir biçimde bir araya getirilse de aydınlatma, havalandırma, temizlik ve yönlendirme tabelaları gibi koşullardan mahrum bir sirkülasyon alanının kullanılması oldukça zorlaşacaktır.

Sonsöz olarak, ifade edilen tüm kriterler dikkate alınarak tasarlanan, kimlik kazandırılan, kullanıcıların anı biriktirebildikleri, ortak kültür üretilebildikleri, gerçek yaşamı deneyimleyebildikleri ve “yer” duygusunu hissettikleri sirkülasyon alanının hem sosyalleşmeyi geliştirmesi hem de aidiyet duygusunu perçinlemesi kaçınılmaz olacaktır.

KAYNAKLAR

- Aktürk, E. (2023). *Okul aidiyeti duygusu oluşumunda sosyalleşme ve fiziksel çevre ilişkisinin sirkülasyon alanları üzerinden irdelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı, Trabzon.
- Al, S. (2012). Kişisel fotoğraf arşivi.
- Al Şensoy, S. (2018). Eğitim yapılarında sirkülasyon alanları, *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 14, 175-200.
- Al Şensoy, S. (2019). Kişisel fotoğraf arşivi.
- Alberta, 2012. Architectural design guidelines for schools. <https://www.alberta.ca/assets/documents/tr/tr-architecturalguidelines.pdf> adresinden 12 Aralık 2019'da alınmıştır.
- Alexander, C., Ishikawa, S., Silverstein, M., Jacobson, M., Fiksdahl-King, I. & Angel, S. (1977). *A pattern language: Towns, buildings, construction*, New York: Oxford University Press.
- Anderman, E. (2002). School effects on psychological outcomes during adolescence, *Journal of Educational Psychology*, 94, 795–809. doi: 10.1037/0022-0663.94.4.795.
- Atabay, S. (2014). Mekan ve mimarinin eğitimde başarıya etkisi, İçinde B. Binat, N. Şık (Edts), *Vitra çağdaş mimarlık dizisi 3-eğitim yapıları*, 36-40, İstanbul.
- Bakır Ayğar, B., & Kaya, A. (2017). Ortaokul öğrencilerinin okul aidiyet duygusu ile okul temelli yalnızlık arasındaki ilişkide okul ikliminin aracılık rolü. *Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8 (1), 14-27. doi: 10.19160/5000201389
- Baum, A., Valins, S. & Davis, G. E. (1993). Jones dormitory redesign, Trinity College. İçinde P. D. Cherulnik, (Editör), *Applications of environment-behavior research case studies and analysis*, Cambridge: Cambridge University Press (113-130).
- Bouchard, K., L., & Berg, D., H. (2017). Students' school belonging: juxtaposing the perspectives of teachers and students in the late elementary school years (grades 4–8). *School Community Journal*, 27, 107-136. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1146469.pdf>.
- Brooks, A. (2018). The importance of recess: why schools need more playtime. <https://www.rasmussen.edu/degrees/education/blog/importance-of-recess/> adresinden 5 Kasım 2019'da alınmıştır.

- Cemalcılar, Z. (2010). Schools as socialisation contexts: understanding the impact of school climate factors on students' sense of school belonging. *Applied Psychology: An International Review*, 59 (2), 243–272. doi: 10.1111/j.1464-0597.2009.00389.x
- Ching, F., D., K. (2007). *Mimarlık biçim, mekan ve düzen*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques*. New York: John Wiley & Sons.
- Çubukçu, Z., & Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Bilig, Bahar*, 37, 155-174. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/234388> adresinden alınmıştır.
- Diñer, Ö., 2005. Mekansal hemyüzey birleşim ve entegrasyon kavramları ve mimari mekan organizasyon süreci, *Ege Mimarlık Dergisi*, 2-54.
- Drinkworth, A. (2017). What are the benefits of recess in middle schools?. <https://classroom.synonym.com/benefits-recess-middle-schools-6194.html> adresinden 5 Kasım 2019'da alınmıştır.
- Dudek, M. (2000). *Architecture of schools : The new learning environments*, Oxford, Boston: Architectural Press.
- Dudek, M. (2007). *A design manual schools and kindergartens*, Berlin: Birkhauser Verlag AG.
- Ergün, M. (2015). Eğitim sosyolojisi. <http://mustafaergun.com.tr/wordpress/wp-content/uploads/2015/11/egsos.pdf>. adresinden 15 Nisan 2020'de alınmıştır.
- Garibaldi, M. & Josias, L. (2015). Designing schools to support socialization process of students. *Procedia Manufacturing*, 3, 1587 – 1594.
- Geçtan, E. (2016). *İnsan olmak*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gehl, J. (2011). *Life between buildings: Using public space*. United States of America: Island Press.
- Goodenow, C., & Grady, K., E. (1993). The relationship of school belonging and friends' values to academic motivation among urban adolescent students. *Journal of Experimental Education*, 62, 60-71. doi: 10.1080/00220973.1993.9943831
- Göregenli, M. (2013). *Çevre psikolojisi-insan mekan ilişkileri*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gürkaynak, İ. (1988). Çevresel Psikoloji: Doğası, Tarihiçesi, Yöntemleri, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21, 1, 1-9.
- Hamm, J., & V., Faircloth, B., S. (2005). The role of friendship in adolescents' sense of school belonging. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 107, 61-78. doi: 10.1002/cd.121
- Hertzberger, H. (2000). *Space and the architect: lessons in architecture 2*. Rotterdam: 010 Publishers.
- Hertzberger, H. (2008). *Space and learning*. Rotterdam: 010 Publishers.
- JISC. (2006). Designing spaces for effective learning: a guide to 21st century learning space design. <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20140703004833/http://www.jisc.ac.uk/media/documents/publications/learningspaces.pdf> adresinden 18 Kasım 2018'de alınmıştır.
- Karabey, H., 2004. *Eğitim yapıları geleceğin okullarını planlamak ve tasarlamak çağdaş yaklaşımlar, ilkeler*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Karaküçük, S. (2014). Rekreasyon: boş zamanları değerlendirme. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=3C2jBAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA9&dq=okulda+rekreasyon+etkinlikleri+pdf&ots=oH10p6BsZ6&sig=mWW1B25TK12-r7QQiPbyNDyB0FM&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false adresinden 29 Nisan 2020'de alınmıştır.
- Lang, J. (1987). *Creating architectural theory: the role of the behavioral sciences in environmental design*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Mao, Y. & Wiedemann, S. (2015). *Learning street: A Community school in Källtorp*, Yüksek Lisans Tezi, Architecture and Urban Design, Chalmers University of Technology, Chalmers.
- Maslow, A. (1970). *Motivation and personality*, Harper & Row Publishers.

- Meeuwisse, M., Severiens, S., E., & Born, M., P. (2010). Learning environment, interaction, sense of belonging and study success in ethnically diverse student groups. *Research in Higher Education*, 51, 528–545. doi: 10.1007/s11162-010-9168-1
- Midilli Sarı, R. (2019). Herkes için eğitim ve evrensel tasarım odaklı okullar. İçinde S. Al Şensoy. (Edt), *Eğitim yapıları ve tasarımı*, (373-410), Ankara: Pegem Akademi.
- Moore, G. T., & Lackney, J. A. (1994). *Educational facilities for the twenty-first century: research analysis and design patterns*. Milwaukee, Publications in Architecture and Urban Planning Research.
- Murray, R., & Ramstetter, C. (2013). The crucial role of recess in school. *American Academy of Pediatrics*, 131 (1), 183-188. doi: 10.1542/peds.2012-2993
- Nair, P. (2017). *Blueprint for tomorrow, redesigning schools for student- centered learning*. Harvard Education Press.
- Nind, M., Köpfer, A. & Lemmer, K. (2022). Children's spaces of belonging in schools: bringing theories and stakeholder perspectives into dialogue. *International Journal of Inclusive Education*, 1-13. doi: 10.1080/13603116.2022.2073061
- O'Meara, K., Griffin, K. A., Kuvaeva, A., Nyunt, G., & Robinson, T. (2017). Sense of belonging and its contributing factors in graduate education. *International Journal of Doctoral Studies*, 12 (12), 251-279. doi: 10.28945/3903
- Osterman, K., F. (2000). Students' need for belonging in the school community. *Review of Educational Research*, 70 (3), 323-367. doi: 10.3102/0034654307000332
- Öymen Gür, Ş. (1996). *Mekan örgütlenmesi*, Trabzon: Gür Yayıncılık.
- Piaget, J., & Inhelder, B. (1971). *The child's conception of space*. London & Aylesbury: Compton Printing.
- Stokols, D. (1978). Environmental psychology. *Annual Reviews Psychology*, 29, 253-295. <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.29.020178.001345>
- Şahin, Ş., & Özçelik, Ç. (2016). Ergenlik dönemi ve sosyalleşme. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 5(1), 42-49. <http://chd.cumhuriyet.edu.tr/tr/pub/issue/24592/260371>
- Şener, S. (2013). *Türkiye'de gençlik: Beklentiler, problemler ve düşünceler*. İstanbul: İnkılab Basım Yayın.
- Van Note Chism, N. (2006). Challenging traditional assumptions and rethinking learning spaces. www.educause.edu/learningspaces adresinden 13 Eylül 2019'da alınmıştır.
- Vaz, S, Falkmer, M, Ciccarelli, M, Passmore A, Parsons, R, Black, M, Cuomo, B., Tan, T., & Falkmer, T. (2015). Belongingness in early secondary school: key factors that primary and secondary schools need to consider, *PLoS ONE*, 10 (9), 1-27. doi: doi.org/10.1371/journal.pone.0136053
- Yavuzer, H. (2014). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.